

*Калюжний Р. А.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права,
заступник директора з наукової роботи
Навчально-наукового Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Н. П. ХРИСТИНЧЕНКО «НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ»

Правове регулювання наукової діяльності в нашій державі останнім часом зазнало значних змін, пов'язаних як із прийняттям нової редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», так і з запровадженням нових принципів оцінювання якості наукових робіт і підготовки наукових кадрів. Безумовно, варто погодитися з думкою законодавця, що рівень розвитку науки й техніки є визначальним чинником прогресу суспільства, підвищення добробуту громадян, їх духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність пріоритетної державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання й невід'ємної складової національної культури та освіти, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової й науково-технічної діяльності, забезпечення використання досягнень вітчизняної та світової науки й техніки для задоволення соціальних, економічних, культурних та інших потреб. Разом із тим не можна не звертати увагу на розходження між визнанням пріоритетності державної підтримки розвитку науки та її державного фінансування: так, у 2014 р., за даними Державної служби статистики України, питома вага загального обсягу витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП становила 0,66%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,26%. Схожа тенденція збереглася й у 2015 р. Нормою стали тривалі відпустки науковців без збереження заробітної плати, скорочення кількості професорсько-викладацького та наукового складу, нестача коштів на публікацію наукових здобутків у різних галузях знань.

Зрозуміло, що за умови фінансово-економічної кризи пошук засобів для збереження і збільшення наукового потенціалу нашої держави потребує визначення тих неефективних ланок, через які активність науковців витрачається не на вироблення певного інноваційного наукового продукту, а на додержання бюрократичних процедур, складання непотрібної звітності тощо. Потребує вдосконалення й система контролю в науковій сфері, яка досі функціонує на визначених багато десятиліття тому засадах. Указане потребує глибокого дослідження проблемних питань організації та правового регулювання наукової діяльності, що й зумовлює актуальність теми монографії Н.П. Христинченко «Наукова діяльність в Україні: організаційні та правові аспекти».

Варто погодитися з автором, що метою запровадження активної державної політики у сфері науки й техніки є таке: забезпечення стабільності в науково-технічній сфері; запровадження нових технологій у наукову й технічну діяльність; забезпечення взаємодії науки з виробництвом; формування нової та вдосконалення чинної нормативно-правової бази, що регулює наукову й технічну діяльність; підготовка нових спеціалістів і підвищення кваліфікації діючих кадрів у наукових

центрах і наукових установах; вивчення проблемних питань, що виникають у науково-технічній діяльності, дослідження причин їх виникнення та надання пропозицій щодо їх вирішення. Справді, ефективність державної політики в цій сфері значною мірою залежить від комплексу зовнішніх факторів, які, у свою чергу, залежать від продуктивності законотворчої, освітньої й інших видів діяльності, що здійснюються державою або під її контролем.

Разом із тим у роботі приділено достатню увагу факторам, які визначають суб'єктивні чинники ефективності наукової діяльності. Так, автором досліджено особливості юридичної відповідальності за правопорушення в науковій сфері, зроблено низку висновків, спрямованих на захист авторського права та суміжних із ним прав.

Досить цікавим є авторський підхід до принципів розвитку науки, до яких зараховано такі: 1) загальні й спеціальні; 2) організаційні та функціональні; 3) принципи правового регулювання й розвитку наукових досягнень індивідуальних суб'єктів і принципи правового регулювання та розвитку наукових досягнень колективних суб'єктів; 4) принципи, які визначають засади здійснення захисту науковців і їхніх робіт (принцип захисту порушених прав, принцип оскарження дій чи бездіяльності органів влади чи їхніх посадових осіб, які так чи інакше впливають на розвиток окремих наукових досліджень чи розвитку науки загалом); 5) принципи, які безпосередньо визначають пріоритетні напрями науки й процедуру прийняття рішень у сфері науки та наукових досліджень (принцип прозорості й публічності, відкритості); 6) принципи, які характеризують процес розвитку науки (принцип індивідуальності; принцип достатньої підстави, принцип комплексності, принцип конкретності).

Варто погодитися з висловленою в монографії думкою щодо необхідності законодавчо закріпити участь громадських наукових організацій у роботі органів влади, створити дієвий механізм реалізації прав науковців і їхніх об'єднань у науковій роботі. Доцільним є запропоноване автором доповнення Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» положенням про те, що держава створює необхідні умови для участі громадських наукових організацій у визначенні й реалізації державної політики в науковій сфері, обов'язкового залучення їх до обговорення проектів законів, нормативно-правових актів, участі в конференціях, круглих столах, семінарах тощо. Громадські наукові організації вправі надавати органам державної влади необхідну підтримку в науковій сфері, що виражається в наданні пропозицій і рекомендацій щодо реалізації, удосконаленні державної політики у сфері науки, координації окремих напрямів науково-дослідної роботи тощо.

У монографії містяться також низка інших висновків, узагальнень і пропозицій, корисних як для подальшого розвитку проблем правового регулювання наукової діяльності в наукових дослідженнях, так і для правозастосовної практики.

Разом з тим автору варто було б більше уваги приділити проблемі оцінювання якості науково-дослідних робіт, які здійснюються за рахунок державного бюджету.

Наведене зауваження має характер побажання, не впливає на позитивну оцінку здійсненого автором дослідження. Зага-

лом варто зазначити, що подана робота написана літературною, зрозумілою мовою, простежується дотримання наукового стилю викладення матеріалу. Структура роботи відповідає державним стандартам у галузі наукової літератури. Монографія може використовуватися в науково-дослідній діяльності, у навчальному процесі вищих навчальних закладів, у правозастосовній практиці, а також буде корисною всім, хто вивчає проблеми організації та правового регулювання наукової діяльності в Україні.